

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Konsumentekonomi i skolämnet hemkunskap/hem- konsumentkunskap

En analys av läroböcker 1982-2008 i relation till styrdokument

Nassima Rezagholi

LAU690

Handledare: Monica Petersson

Examinator: Ann Gleerup

Rapportnummer: VT10-2820-01P

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Konsumentekonomi i skolämnet hemkunskap/hem och konsumentkunskap. En analys av läroböcker 1982-2008 i relation till styrdokument

Författare: Nassima Rezagholi

Termin och år: Vårterminen 2010

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Monica Petersson

Examinator: Ann Gleerup

Rapportnummer: VT10-2820-01P

Nyckelord: Konsumentekonomi, Styrdokument, Läroböcker, Hemkunskap, Hem- och konsumentkunskap

Sammanfattning

Syftet med denna studie är att undersöka hur textens innehåll av kunskapsområdet konsumentekonomi i läroböcker i hemkunskap/hem- och konsumentkunskap har förändrats relaterat till läroplanerna Lgr 80 och Lpo 94. Avsikten är att utifrån grundskolans läroböcker belysa, analysera och jämföra texterna i några utvalda läroböckerna mellan åren 1982-2008.

Frågeställningarna är följande

- Hur skiljer sig texterna från varandra?
- Hur har texterna förändrats över tid och vad är det som har förändrats?
- Hur relaterar texterna till målen i styrdokumentet?

Som metod har en komparativ textanalys använts för att belysa eventuella förändringar i textinnehållet övertid och i förhållande till läroplanerna. I studien redovisas resultatet av jämförande analysen som utförts på läroböckerna i förhållande till respektive kursplan. Resultatet visar att läroböckerna följer styrdokumentet och har ett relativt liknande innehåll trots de åren som skiljer böckerna åt. Som en följd av samhällsutveckling moderniseras textinnehållet med nya begrepp. Granskning av kursplanerna framhåller i korthet ämnets karaktär och uppbyggnad samt syfte och roll i utbildningen. Begreppet konsumentekonomi återfinns i de kursplanerna under ämnet hemkunskap/hem- och konsumentkunskap. Förutom mat och hälsa har ämnet även en fokus på ekonomi och resurshushållning. Studie av kursplanerna visar även ingen större förändring i det centrala innehållet. I ämnet hemkunskap tillkom ett namnskifte år 2000 till hem- och konsumentkunskap med anledning till att belysa ämnets breda karaktär. Kunskaper som kan relateras till konsumentkunskap anses vara nödvändiga för dagens ungdomar. Det poängterar vikten av att eleverna får insikter om grunderna i konsumentekonomi i ett samhälle där överkonsumtion ses som ett hot för både välbefinnande och den globala miljön. Det som framkommer i den nya kursplanen uppfattas som en återgång till vad som står i föregående kursplaner. Trots omarbetningar har fortfarande ämnets syfte och roll en svag anknytning med uppnåendemålen. En sådan anmärkning ger förslag till politikerna för närmare granskning och revidering av kursplanerna. Den sedan länge rådande tanke är att konsumtionssamhället förs framåt av människans längtan efter att passa in. Därför är utbildning nödvändigt för att ungdomar så tidigt som möjligt få lära sig att hantera sin ekonomi och bli medvetna konsumenter. Dessutom är det viktigt för oss lärare att ha stöd av mer detaljerade kursplaner i relation till att använda rätt redskap för kunskapsmedling.

Förord

Ett varmt tack till alla de som på olika sätt har hjälpt mig att skriva denna uppsats. Jag har under hela arbetet haft nytta att vara omgiven av en grupp verksamma lärare som har stöttat mig, även då jag själv varit osäker. Ett stort tack till min handledare Monica Petterson som har flitigt läst och kommenterat uppsatsen. Monica har med sina kunskaper i ämnet och med sina kritiska reflektioner varit en stor drivkraft för framväxten av uppsatsen olika delar.

Efter min kostekonom examen år 2003 blev jag intresserad att jobba som lärare och undervisar i ämnet hem- konsumentkunskap. Efter ett år sökte jag till korta lärarprogrammet och läste det på halvfart under tiden jag jobbade som resurspedagog på en skola. Vägen hit att få min lärarexamen har varit tuff och ansträngande men väldigt intressant och lärorik.

Jag är ensam skribent och är ansvarig för uppsatsens alla eventuella svagheter och brister.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Syfte och problemformulering	2
3. Teoretisk anknytning	2
3.1.1 Dagens konsumtionssamhälle	2
3.1.2 Faktorer som påverkar konsumenternas val	3
3.1.3 Barn och ungdomars konsumtion	3
3.1.4 Fostran i hemmet och i skolan	4
3.2 Skolans roll	4
3.2.1 Ämnet hem- och konsumentkunskap.....	5
3.2.2 Konsumentekonomi	5
3.2.4 Konsumentekonomi i Läroplanen Lgr 80	6
3.2.5 Konsumentekonomi i Läroplanen Lpo 94	6
3.3 Kursplaner.....	7
3.3.1 Nationella utvärderingarna av Hemkunskap/Hem- och konsumentkunskap.....	8
3.4 Läromedel	9
3.4.1 Läroböcker	9
4. Design, metoder & tillvägagångssätt	9
4.1.1 Urval och avgränsningar	10
5. Resultatredovisning	10
5.1 Textanalys av hemkunskapsböcker som är under Lgr 80.....	11
5.2 Textanalys av hemkunskapsböcker som är under Lpo 94	14
6. Resultatdiskussion	18
7. Slutdiskussion	20
8. Referenser och referenslista	21

1. Inledning

Tyvärr är det alltför ofta så i dagens grundskola och även Gymnasieskola, att undervisning i konsumentekonomi inte är så omfattande som den borde vara. Detta är allvarligt med alla de ekonomiska fällor som lån, avbetalningsköp och kontokortsköp. Kronofogdemyndigheten har i sin förebyggande verksamhet gjort upp informationsmaterial som de använder i sin alltmer ökande förebyggande verksamhet (Sveriges Riksdag; Motion 2009/10: Ub 208).

Ungdomar är idag en av våra mest köpstarkaste grupper och därför är det stor risk att de hamnar i en skuldfälla. Många köper trots att de egentligen inte har några pengar. Kredithandel och snabba lån skapar mer gynnsamma förutsättningar för att konsumera oändligt (Riksdagen 2009).

Det moderna konsumtionssamhället innebär en fara för många ungdomar som kan drabbas av överkonsumtion, då de vill passa in i samhället och konsumerar för att inte känna sig utanför. Marknaden sätter stor press på ungdomars konsumtionsvanor. Den kommersiella pressen bland annat massmedia och reklam har blivit allt starkare och marknadsföringen alltmer påträngande (Hjort 2 004:59). Idag kopplas konsumtion till social status där de som har pengar och kommer från en välbärgad familj automatiskt får en symbolisk makt (Hjort 2004: 68). Samtidigt utgör skolan en likvärdig arena, där alla skall behandlas lika. Klyftorna i samhället avspeglas i skolor och reproduceras genom skolan i spänningsfältet mellan elevernas bakgrund (Hjort 2004). Konsumtion är samtidigt en del av identiteten, det vill säga att det ger individen möjlighet att ge uttryck för bland annat social tillhörighet och en plats i tillvaron (Hjort 2 004:56). Konsumenterna har idag större möjligheter än tidigare att själva forma sina liv på grund av att de kan konsumera på ett sätt som förr inte var möjligt. De beslut som en individ dagligen tar kan vara identitetsskapande, ett exempel på sådana val kan vara vilka kläder som skall användas (Hjort 2004).

I västvärlden är just konsumtion en viktig del av livet. Denna marknad bygger på att konsumenterna hela tiden konsumerar mer, alltså en förnyelse äger hela tiden rum (Johansson 2005: 14, 158). Ett konsumtionssamhälle innebär att samhällsmedborgarna är konsumenter och enligt Zygmund Bauman är Sverige idag ett sådant samhälle. Tidigare var Sverige ett produktionssamhälle och samhällsmedborgarna producerade istället för att konsumera (Bauman 1 998:41). Dagens konsumerande samhällsmedborgare tillåts aldrig vila utan utsätts ständigt för nya frestelser. Bauman menar att konsumtionens nackdel är att konsumenterna måste tillfredsställas omedelbart, vilket tvingar köparen att hela tiden handla på nytt (Bauman 1998: 42).

I skolämnet hem - och konsumentkunskap finns ett ämnesområde som heter konsumentekonomi, vilket handlar om konsumentfrågor. Ett av syftena med konsumentekonomi är bland annat att lära ungdomar vikten av att vara ekonomisk och rädd om sitt kapital, på så vis kommer de också få sina pengar att räcka och slipper hamna i skuldfällor (Skolverket 2000).

Detta arbete kommer att handla om att studera innehållet i några utvalda läroböcker i ämnet hemkunskap/hem- och konsumentkunskap. Läromedel används i stor sträckning i undervisning och det vårt uppdrag som lärare att kritiskt granska dess innehåll och sedan kompensera läromedlens eventuella brister.

2. Syfte och problemformulering

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur textens innehåll av kunskapsområdet konsumentekonomi i läroböcker i hemkunskap/hem- och konsumentkunskap har förändrats relaterat till läroplanerna Lgr 80 och Lpo 94. Avsikten är att utifrån grundskolans läroböcker belysa, analysera och jämföra texterna i några utvalda läroböckerna mellan åren 1982-2008.

Frågeställningarna är följande

- Hur skiljer sig texterna från varandra?
- Hur har texterna förändrats över tid och vad är det som har förändrats?
- Hur relaterar texterna till målen i styrdokument?

3. Teoretisk anknytning

Ser man tillbaka lite mer än hundra år hamnar vi i en tidstypisk svensk by i bonde samhället. Familjen var stora och hemmet var medelpunkten som livet kretsar kring. Med industrins tillväxt ökade efterfrågan på arbetskraft utanför hemmet. Det var när man började arbeta med de grundläggande förutsättningarna för alla typer av produktion (Bauman 1998). Tidigare producerade vi saker och arbetet var en central del av identiteten. Idag är livsstilen viktigare vilket skapar en annan identitet. Konsumtionsmönstret har förändrats och det har blivit vanligare att leva i lyx. Konsumenternas oberäknliga och flyktiga önsknings utgör numera målet för individen i konsumtionssamhället (Bauman 1998). Den nya generationen i det moderna samhället kan uppfattas som ett offer, styrd av universella behov. Barn och ungdomars livssituation påverkas av det konsumtionssamhälle de lever i. Även familjers ekonomiska förhållanden påverkar barnens valmöjligheter och deras konsumtionsbeteende (Johansson 2005: 158). Dagens möjlighet att handla på kredit och snabblån gör att unga kan handla utan att ha egna pengar. Enligt en rapport från kronofogden ökade antalet ungdomar som inte kunde betala sina skulder med 18 procent mellan åren 2006 och 2007. Problemet är att dessa ungdomar i framtiden sannolikt kommer få det svårt att skaffa arbete och bostad. Samma rapport visar att i Göteborg aug.2009 fanns drygt 1700 ungdomar mellan 18-25 år som var skuldsatta hos kronofogden. Dessa sammanlagda skulder låg på ca 76 miljoner kronor (Kronofogden 2009). Därför kan man resonera hur barn och ungdomar tänker kring konsumering i ett modernt konsumtionssamhälle.

3.1.1 Dagens konsumtionssamhälle

Under 1800-talet var begreppet konsumtion ett positivt laddat ord. Innebörden handlade då om hur individer fick sina behov tillfredsställda. Idag har konsumtion ofta en negativ klang då det ofta talas om negativa konsekvenser för den globala miljön samt livsvillkoren för människor i fattiga länder i samband med konsumtion (Johansson 2005:14). Samhället idag är inte detsamma som under 1800-talet. Under endast de senaste 50 åren har folkmängder, produktion och konsumtion ökat mer än tidigare (Vilby 2001:9). Åren efter andra världskriget förbättrades levnadsstandarden för de vuxna vilket medförde att ungdomar nu kunde bo hemma längre då detta blev billigare. Följden blev att ungdomarna fick mer pengar att röra sig med och en tonårsmarknad startade. Företag började rikta sig mot ungdomarna och nya varor såsom modekläder, musik och film kom ut på marknaden (Carle & Sjöstrand 1995:22).

Enligt Giddens är dagens konsumtionssamhälle främsta syfte att ”förvärva materiella nyttigheter” (Giddens 2003: 266). Här bör nämnas att sedan 1975 har kostnaden för privat och offentlig konsumtion fördubblats och samtidigt har konsumtionen ökat med 2,3 procent per individ och år (Giddens 2003: 510). Överkonsumtionen har blivit ett globalt dilemma. Vad vi konsumerar påverkar vårt lokalsamhälle och även samhällen utanför. Globalisering som enligt Giddens är ”ett ömsesidigt beroende mellan människor, regioner och länder över hela världen” (Giddens 2003: 556). Globalisering medför att vardagserfarenheter förändras. I och med samhällets förändring kommer människor att omdefiniera delar av sina liv. Här kan nämnas att individers uppfattning om sig själva samt deras uppfattning av andra människor förändras i grunden (Giddens 2003:73). Globalisering står inte ensamt utan är nära sammanlänkat med konsumtionssamhälle, världshandel och global miljö samt blir alltmer beroende av omvärlden (Vilby 2001).

3.1.2 Faktorer som påverkar konsumenternas val

Det finns olika faktorer som påverkar konsumenternas val. Det som är viktigt är själva varan, kvalitet och pris, utbud och tidspress samt icke-sinnliga egenskaper. Med varan menas vad konsumenten är ute efter. Kvalitet och pris hör ihop. Är varan för dyr har kanske inte konsumenten råd att konsumera just den sorten. Det är t.ex. vanligt vid livsmedelskonsumtion att priset avgör valet av produkten (Åbacka 2008:35, 36). Avgörande är även utbudet, det vill säga vad som finns är vad som köps. Under de senaste årtiondena har antalet varor ökat vilket medfört att konsumenterna har mer att välja mellan. Däremot kan den begränsade tid konsumenten har till sitt förfogande spela en stor roll vid konsumtion (Åbacka 2008:36). Med icke-sinnliga egenskaper menas att dagens konsumenter tar hänsyn till eventuell negativ påverkan som en vara kan ha på hälsa och global miljö. Vad som uppmärksammas kan vara exempelvis avfall, transportsträckor samt människors arbetsförhållande (Åbacka 2008:37). Utöver ovanstående faktorer är dagens konsumenter även individer med ett eget intresse. Olika uppfattningar, erfarenheter och attityder spelar därför en avgörande roll. Här spelar deras familj, relationer, vänner, skolkamrater, sociokulturell miljö, social tillhörighet, livsstil samt kultur in (Åbacka 2008:37). Konsumtionen regleras även av konsumenternas rättigheter och skyldigheter (Åbacka 2008: 38). På grund av att marknaden har blivit global är idag utbudet av varor och tjänster stort med bland annat postorderkataloger och Internet. Konsumenterna kan även välja att vara engagerade eller oengagerade. För de engagerade konsumenterna styrs inköpen av beslut som blir fattade. Tvärtom är det för de oengagerade köparna då inköpen istället blir vanor som styrs av rutin (Åbacka 2008:38). Konsumtion sker antingen nu eller i framtiden och det gäller att över tid fördela de tillgångar som finns att förfoga. Dessa beslut sker individuellt och är ett så kallat privatekonomiskt perspektiv, och innebär att konsumenten själv beslutar hur mycket som kan spenderas för stunden och vad som ska sparas för framtiden (Åbacka 2008:39).

3.1.3 Barn och ungdomars konsumtion

Den samhälleliga utvecklingen som sker idag påverkar, som tidigare nämnts allt fler ungdomar. Det moderna konsumtionssamhälle och den kommersiella pressen, bland annat massmedia och reklam som påverkar såväl barn som unga och vuxna blir allt starkare och alltmer påträngande (Johansson 2005). Materiella behov kan tvinga unga till att konsumera oändligt. Dagens marknad har så stor makt över våra privata liv att man inte kan ha direkt kontroll över vår konsumtion. Prylar och kläder är en viktig detalj som skapar identitet bland ungdomar (Johansson 2005: kap 4). Annorlunda var det förr då ungdomar var tvungna att acceptera de ekonomiska normerna som var uppgjorda i familjen, men idag har de blivit mer medvetna om ekonomi och livskvalité. De vill helst utforma sitt eget liv efter sina önskemål

och intressen. Modernitet och märken intresserar ungdomar till att handla mer och dyrt (Johansson 2005).

För marknaden är barn och unga en viktig målgrupp eftersom de själva har egna pengar samtidigt som de kan påverka sina föräldrars konsumtion (Åbacka 2008:33). I de rika länderna där stor del av befolkningen är höginkomsttagande och välbeställda innebär uppväxtvillkoren att ett starkt konsumtionsmönster grundläggs i allt yngre åldrar. Dagens barn och unga behöver ständigt mer pengar till privatkonsumtion (Åbacka 2008: 40). Utan kunskap om exempelvis budgetering och vad som kan konsumeras kan få till följd att konsumenterna blir utsatta för överskuldssättning. Därför är det viktigt att ungdomar får kännedom om hur de ska planera och genomföra förändringar över deras vardagliga konsumtion (Åbacka 2008: 40). Ofta lär sig barn tidigt att arbete genererar inkomst. Det är också vanligt att föräldrar engagerar ungdomar att pengar är nödvändigt för att leva. Åbacka anser att vecko- och månadspeng inte har någon pedagogisk effekt. Istället framhåller hon att om ungdomar ska förstå de vardagliga villkor som existerar bör de få insyn i familjens budget. Hon menar att detta är något som sällan diskuteras i familjer vilket medför att barn och unga inte blir involverade i att bedöma hushållets konsumtionsbelastning (Åbacka 2008: 41).

3.1.4 Fostran i hemmet och i skolan

Enligt Åbacka är hemmet en central grundpelare i livet. Det är föräldrarna som ger barnen den grundläggande fostran i hemmet, och det är familjen som i början formar barnets bild av omvärlden. Hemmet är ett av samhällets viktigaste arena för fostran och lärande (Åbacka 2008: 1). Skolan är en formell arena för lärande där eleverna både ska fostras och utbildas (Åbacka 2008:2).

Filosofen John Dewey (1999) ser på skolan som ett komplement till barnens fostran. Han påstår att utbildning är en process där man leder och uppfostrar, och den är anpassad till den sociala omgivningens normer och värderingar. Dewey beskriver att utbildning har en styrande och vägledande roll. Dewey anser skolan vara som ett undersökningsfält där erfarenheter och förmågor synliggörs och formges. ”Skolans uppgift att balansera den sociala miljöns olika element och att se till att varje individ får möjlighet att höja sig över begränsningar i den sociala grupp som han föddes i och att få god kontakt med en vidare miljö” (Dewey 1999: 56). Han påpekar att skolan är uppenbart en av samhällets viktigaste institutioner. Här försäkras samhällets fortlevnad och utveckling genom underordnad socialisation, kunskapsförvärv och medborgerlig uppfostran (Dewey 1999).

3.2 Skolans roll

I slutet av 1800-talet rådde ett sparsamhetsideal i Sverige (Alex 2003: 27). Det fanns flera aktörer som diskuterade hur sparsamheten skulle stödjas och en av dessa var staten (Alex 2003: 27, 28). Det var dock i skolan som de flesta svenska medborgare fick lära sig vikten av att spara (Alex 2003:27). Svenska staten intresserade sig för ämnet hemkunskap som det hette då, eftersom detta kunde hjälpa till att förbättra många människors ekonomiska situation och år 1897 blev ämnet ett frivilligt ämne i folkskolan (Alex 2003: 73). Under början av 1900-talet hade ämnet hemkunskap inte ett precist innehåll, utan fokuserade mest på att ge elever kunskap om hushållens matinköp. Först på 1950-talet blev ämnet mer detaljerat och ekonomisk fostran kom att betonas (Alex 2003: 32). Läroböckerna under 1900-talets början betonade ett tydligt sparandeideal vilket innebar att medborgaren inte borde konsumera något onödigt. Under slutet av 1960-talet förflyttades fokus från ”så här ska man göra till hur man kan göra” (Alex 2003: 105, 106). Under 1980-talet fokuserade läroböckerna på medborgarnas

behov jämfört med läroböcker under tidigare år. Där böckerna tog upp hushållning fokuserades det på global miljö och jordens resurser (Alex 2003: 111).

3.2.1 Ämnet hem- och konsumentkunskap

Dagens skolämne hem- och konsumentkunskap är inget nytt ämnet utan har funnits under lång tid men under olika namn samt olika innehåll (Hjälmeskog 2 000:95). Det var i slutet av 1800-talet som ämnet huslig ekonomi introducerades i de svenska flickskolorna för att utbilda dessa till blivande makor och husmödrar (Hjälmeskog 2 000:95, 96). Det var först 1962 som ämnet blev obligatoriskt för både pojkar och flickor och fick samtidigt benämningen hemkunskap (Hjälmeskog 2 000:95). Genomförandet av Lgr 62 var resultatet av en föregående diskussion om att demokratisera skolan och skapa en gemensam skola för alla barn (Hjälmeskog 2000).

Enligt kursplanen för hem- och konsumentkunskap är syftet med undervisningen att ”ge kunskaper för livet i hem och familj samt förståelse för det värde som dessa kunskaper har för människa, samhälle och natur” (Skolverket 2 000:18). Ämnet omfattar fyra kunskapsområden, 1. Social gemenskap 2. Mat och måltider 3. Boende och 4. Konsumentekonomi. Det syftar till att öka ett helhetsperspektiv på hushållets olika sysslor och relationer mellan människor (Skolverket 2000).

Tre syften uppges för undervisning i hem- och konsumentkunskap:

- att ge erfarenheter och förståelse för de dagliga handlingarnas och vanornas betydelse för ekonomi, miljö, hälsa och välbefinnande
- att utifrån kunskaper om samspelet mellan hushåll, samhälle och natur kunna möta förändringar, ta ansvar och agera
- att ge beredskap för att leva och agera i ett samhälle med mångfald (Skolverket 2000: 18).

Bland alla ämnesgrupper som undervisas i den svenska skolan ligger endast 118 undervisningstimmar på ämnet hem- och konsumentkunskap som därmed har lägst antal timmar i timplanen för ett ämne (Skolverket 2000).

3.2.2 Konsumentekonomi

Ämnet skall ge grundläggande kunskaper i vardagsekonomi och resurshushållning. Det syftar till att öka medvetenhet hos eleverna att hantera skilda uppgifter i hushållet. Det handlar också om en medveten användning av ekonomiska och materiella resurser. Ämnet riktar främst till att utbilda eleverna till en medveten konsument och att lära dem att tänka ekonomiskt. Som mål för konsumentekonomi står bland annat att eleverna skall lära sig tolka och jämföra konsumentinformation, göra beräkningar, lära om lån och avbetalningsköp och kontokortsköp samt kredithandel (Skolverket 2000). I kursplanen från 2000 står skrivet under mål att ”skolan skall med sin undervisning i hem- och konsumentkunskap sträva efter att eleven lär sig att planera sin ekonomi utifrån egna och hushållets resurser, granska och värdera information och reklam samt agera i enlighet med övervägda beslut” (Skolverket 2000: 19).

3.2.3 Styrdokument

Skolans kunskapsuppdrag kommer till uttryck i styrdokument, alltså lagar, skolforms - förordningar, läroplaner, kursplaner och betygskriterier. Dessa dokument styr hur verksamheten skall utformas (Skolverket 1996). Skollagen med timplaner samt läroplaner

och kursplaner är de nationella styrdokument som skall styra verksamheten i skola. Skollagen som är stiftad av riksdagen, innehåller de grundläggande föreskrifterna om utbildningen inom alla skolformer. Läroplanerna fastställs av regeringen och anger värdegrund och grundläggande riktlinjer och mål. De är uppdelade i olika huvudområden. Kursplanerna uttrycker de krav som staten ställer på undervisningen och anger målen för utbildningen i varje enskilt ämne (Skolverket 1996).

De sex läroböckerna som undersöks i denna studie är skrivna utifrån två läroplaner, Lgr 80 och Lpo 94. Det är därför intressant att se närmare på dessa styrdokument och innehållet som berör ämnesområdet konsumentekonomi.

3.2.4 Konsumentekonomi i Läroplanen Lgr 80

Liksom tidigare läroplaner Lgr 62 och Lgr 69 innehåller Lgr 80 mål och riktlinjer, kursplaner och timplaner. I läroplanen fastställs det att det är regering och riksdag som har beslutat om innehållet i skolan och kunskapsområden är utvalda med hänsyn till samhällsbehov (Skolöverstyrelsen 1980:14). I Lgr 80 framkommer att de kunskapsområden som ska behandlas kommer att vara grundläggande för alla elever oavsett vad de kommer att ägna sig åt. Under skolans mål fastläs att:

Kunskaper som är av betydelse för vardagslivet skall spela roll, och därtill även genom att föra in vardagskunskaper och färdigheter i många olika ämnen är det möjligt att ge barnen respekt för att hushålla med jordens resurser och bruksföremål och för möjligheterna att återanvända vardagstingen. (Skolöverstyrelsen 1980:16).

I målsättning för arbetet framhålls att

Eleverna måste som konsumenter kunna kritiskt värdera de varor och budskap de utsätts för. Mer traditionellt stoff kan behöva vika för att skolan tillräckligt skall kunna anknyta till den verklighet, som dagligen omger eleverna (Skolöverstyrelsen 1980:31).

Lgr 80 understryker att eleverna skall uppfostras att hushålla utifrån tillgängliga resurser samt beräkna och jämföra kostnader och olika betalningsformer. Under målen för ämnet hemkunskap framgår att eleverna skall kunna använda sina kunskaper i kost, hygien, miljö och konsumentekonomi samt samlevnad. Dessa fyra huvudmomenten skulle genom praktiskt arbete vara utgångspunkt för undervisningen. Konsumentekonomi är alltså ett eget huvudmoment under Lgr 80 (Skolöverstyrelsen 1980).

3.2.5 Konsumentekonomi i Läroplanen Lpo 94

Denna läroplan består av en kort text på ca 15 sidor och är på ett övergripande plan. Enligt Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, Lpo 94 har skolans i uppdrag att överföra grundläggande värden och främja elevernas lärande för att därigenom förbereda dem för att leva och verka i samhället (Utbildningsdepartementet 2004:7) Lpo 94 beskriver att eleven själv skall vara delaktig och ta ansvar för skolan och sitt lärande. Ett centralt inlägg är den gemensamma värdegrunden som betonar tolerans, rättskänsla samt medborgerligt ansvarstagande. Skolan har även i uppdrag att förbereda eleverna för ett verksamt liv i samhället. Eleverna skall därför lära sig att kritiskt granska fakta och förhållande samt se konsekvenser av olika alternativ (Utbildningsdepartementet 2004). Här poängteras även vikten av att unga utvecklar förståelse för hur det är att leva i en kulturell värld med mångfald samt internationellt utbyte. Viktigt är även att hälso- och livsfrågor skall uppmärksammas. Mål som skall uppnås i grundskolan är bland annat att eleverna skall känna till grunderna för lagar och normer samt rättigheter och skyldigheter. Eleven skall ha kunskap om hur den egna

livsstilens betydelse för hälsan och miljö (Skolverket 2005). I Lpo 94 beträffande ämnet hemkunskap för grundskolan syftar konsumentfrågor och uppnående målen till grundskolans senare år. Målet är att eleven skall få kunskap att fatta medvetna val som konsument och känna till konsumentens rättigheter och skyldigheter (Skolverket 2005: 96).

3.3 Kursplaner

Som komplettering till läroplanen finns fastlagda kursplaner vilka poängterar undervisningens mål i de olika ämnena. Nedan följer en beskrivning kring vad respektive kursplan lyfter fram när det gäller konsumentekonomi.

Lgr 80 Kursplaner som tillhör Lgr 80 beskriver ämnet hemkunskap med det praktiska i fokus. ”Det praktiska arbetet och träningen av vardagsfärdigheter skall vara utgångspunkt för undervisningen” (Skolöverstyrelsen 1980:85). Huvudmoment i ämnet är kost, hygien, miljö, konsumentekonomi och samlevnad. Under målen för ämnet hemkunskap skrivs bland annat att ”eleverna skall lära sig tolka och jämföra konsumentinformation, göra beräkningar och bedömningar och redovisa dem” (Skolöverstyrelsen 1980: 85). I denna läroplan understryks under avsnittet konsumentekonomi följande målsättning för alla stadier i grundskolan:

- Ekonomisk planering utifrån tillgängliga resurser. Att beräkna och jämföra kostnader. Betalningsformer.
- Att bedöma och använda konsumentinformation. Marknadsföringens mål och metoder. Olika åsikter om hur behov skapas.
- Konsumentens rättigheter och skyldigheter. Konsumenträttsliga lagar. Samhällets stöd och hjälp till konsumenter.
- Hushållens ansvar för miljön vid användning av olika produkter och metoder i hushållsarbetet.
- Hushållning med resurser och råvaror.
- Olika yrken där utbildning i konsumtionsfrågor är betydelsefull.

(Skolöverstyrelsen 1980: 89)

Lpo 94 Kursplanen som verkar under Lpo 94 förklarar att ämnet hemkunskap ska omfatta både praktiska och teoretiska kunskaper kring relationerna mellan livsstil, mat hälsa och miljö. Undervisningen i ämnet ska omfatta kunskaper av socialgemenskap, mat och måltider, miljö, boende och konsumentekonomi. Kunskapsområdet konsumentekonomi hanterar samband mellan kostnader, inköp och betalningsformer. Dessutom träder in i ämnet frågor kring konsument och konsumentinformation ur resurshushållnings synvinkel (Skolverket 1996: 34). Enligt kursplanen skall undervisningen sträva mot att lära eleven att:

- planerar sin ekonomi utifrån egna och hushållets resurser.
- känna till sina rättigheter och skyldigheter som konsument
- kunna söka, värdera och praktiskt använda sig av konsumentinformation

(Skolverket 1996).

Mål som eleverna ska uppnå i slutet av det femte skolåret är:

- kunna jämföra priser och ta del av enkel konsumentinformation

I uppnående målen för niondeskolåret skall eleven:

- kunna klara sig själv i sin vardagssituation och kunna välja resurssnåla alternativ vid utförandet av allt arbete inom hemmet.
- kunna läsa och använda konsumentinformation, samt beräkna och värdera kostnader

(Skolverket 1996: 35).

Kursplanen 2000 I samband med införandet av den nya kursplanen år 2000 som idag används, beslutades att ämnet hemkunskap skulle byta namn till hem- och konsumentkunskap (Skolverket 2000). Detta gör att konsumentperspektiven lyfts fram och förhoppningsvis får en starkare ställning än tidigare. Kursplanen för ämnet har kompletterats i relation till förändringar i samhället. Vad som försiggår i samhället och vilka beslut som fattas påverkar undervisningen i högsta grad (Alex 2003: kap 5). Denna kursplan resonerar kring vikten av resurshushållning och såväl ekonomiska som andra materiella resurser, både lokalt och globalt. Frågor som berör demokrati, jämställdhet, kultur, hälsa och hållbar utveckling är fyra perspektiv som skall genomsyra undervisningen i ämnet. Förståelsen av samspelet mellan hushåll, samhälle och natur utgör grunden för elevens aktiva deltagande i formandet av en medveten livsstil och ett hållbart samhälle (Skolverket 2000: 19). I uppnåendemålen för skolår fem skall eleverna:

- kunna använda olika varor, metoder, och redskap i hushållet och därvid ta hänsyn till hälsa, hushållsekonomi och miljö,
- vid genomförandet av olika uppgifter i hushållet kunna jämföra priser och uppfatta skillnader mellan information och reklam (Skolverket 2000: 19).

I uppnåendemålen för skolår nio skall eleven:

- kunna planera, tillaga, arrangera och värdera måltider med hänsyn till ekonomi, hälsa, miljö och estiska värden,
- känna till sina rättigheter som konsument och kunna värdera olika slags information vid utförandet av verksamheter i hushållet (Skolverket 2000: 20).

3.3.1 Nationella utvärderingarna av Hemkunskap/Hem- och konsumentkunskap 1992 respektive 2003

År 1992 genomfördes en nationell utvärdering av skolämnet hemkunskap på uppdrag av Skolverket. Resultatet av rapporten NU-92 visar att elever hade svårigheter att uppskatta kostnader för olika delar av hushållets drift. Det antyder att ungdomar kanske inte ges någon insikt hemma hur hushållets ekonomi fungerar och hur stora olika kostnadsposter är (Skolverket 1993:34).

Det visar sig att 15 % av alla eleverna kan ge en uppskattning av kostnad för bostad per person som faller inom konsumentverkets norm. Knappt en tredje del av både pojkar och flickor kan göra motsvarande för livsmedelskostnaderna och alltså ange ett belopp i intervallet 1100-1500 kr per månad (Skolverket 1993:35).

Tio år efter NU-92 genomfördes en ny utvärdering av ämnet hem- och konsumentkunskap. Resultatet visar att namnändringen från hemkunskap till hem- och konsumentkunskap år 2000 bidragit till att undervisningen mer utgår från de val som eleverna gör som konsumenter och att alla konsumentfrågor prioriteras mer (Skolverket 2005). Till skillnad från NU-92 är det i NU-03 en hög andel elever som anser att de har lärt sig vara medvetna konsumenter och ta hänsyn till den egna samt till familjens ekonomi (Skolverket 2005). Det utgår från rapporten 253 från skolverket att de flesta lärarna anser att det nya namnet ”stämmer mycket bra eller ganska bra på vad ämnet handlar om” (Skolverket 2005: kap 6). Andra fördelar som nämns är att namnändringen ger lärarna större möjligheter och uppmärksamhet att lägga mer fokus på ämnet konsumentkunskap (Skolverket 2005). ”Namnändringen ger möjligheter att lägga mera tyngd på konsumentfrågorna och att begreppet konsument kan breddas och tydliggörs” (Skolverket 2005: 109).

3.4 Läromedel

Ett läromedel behöver alltså inte vara en bok utan kan även vara exempelvis en film eller något annat som bäst lämpar sig för uppdraget. Begreppet läromedel definieras i Nationalencyklopedin 2009 som ett pedagogiskt hjälpmedel som används i undervisning, vilket tidigare var liktydigt med lärobok men som numera vidgats till att även innefatta planscher, uppstoppade djur, dagstidningar och modern informationsteknik (Nationalencyklopedin 2009). Trots att i stort sett allting kan användas som ett underlag för kunskapsförmedling skall begreppet läromedel preciseras som ett material som är skapat för undervisning (Nationalencyklopedin 2009).

I läroplanen Lgr 80 anges ordet läromedel ett hjälpmedel som används för att eleverna skall nå målen för undervisningen (Skolöverstyrelsen 1980). I Lpo 94 under rubriken 2.8 Rektors ansvar framgår att:

Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har därvid, inom egna ramar, ett särskilt ansvar för att skolans arbetsmiljö utformas så att eleverna får tillgång till handledning, läromedel av god kvalitet och annat stöd för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, t.ex. bibliotek, datorer och andra hjälpmedel (Utbildningsdepartementet 1998 :18).

Beskrivningen i dessa två dokument lämnar ett tolkningsutrymme. Frågan därefter blir hur man ska hitta läromedel som lämpar sig bäst för att nå målen och vad som menas med ett läromedel med god kvalitet, samt hur detta kan bidra till att ge stabilitet och kontext åt elevernas studier.

3.5 Läroböcker

Skolan är den ledande institutionen för spridningen av en speciell textgenre, det vi kallar läroboken. Läroböcker förmedlar kunskaper och är en viktig komponent för uppfattning om vad som bör studeras och hur kunskap skall behandlas (Selander 2005). Enligt Selander används läroböcker huvudsakligen för att hjälpa till att organisera undervisningen och lärare ser dem som ett hjälpmedel för att målen i kursplanen skall nås. På så vis kan alla elever hållas sysselsatta samt att de arbetar i samma takt. Samtidigt skapar de gemenskap vad gäller tankar och ideologi. Det kan förklaras att läroböcker förmedlar de kunskaper och värderingar som finns i ett samhälle. Deras innehåll är vad samhället ”vill” att eleverna skall lära sig, det är alltså både kunskap och kunskapens norm. Vad som står i dem är samhällets sätt att tänka om vad eleverna skall lära sig. Vad som står i dem är både kunskap och kunskaps norm (Englund 1999). Englund skriver att ”läroboksstyrning är en fråga om relationen mellan lärobokens kunskapsideal och det kunskapsideal som kommer till uttryck i undervisningen” (Englund 1999: 82).

4. Design, metoder & tillvägagångssätt

I avsnittet beskrivs hur studien har genomförts samt den analysmetod som används. Vidare presenteras urval och avgränsningar. Som undersökningsmetod för denna studie valdes en komparativ (jämförande) textanalys på sex läroböcker i ämnet hemkunskap/hem- och konsumentkunskap med fokus på konsumentekonomi från de senaste 26 åren. Syftet är att undersöka eventuella förändringar i innehållet över tid i förhållandet till läroplanerna. Läroböckerna som har valts ut är utgivna mellan åren 1982 och 2008. En jämförelse har gjorts av läroböckerna respektive kursplanerna sinsemellan. Eftersom kursplaner skall verka hänvisande och vägledande till läroböcker, är det intressant att klargöra vad som egentligen bör framgå av undervisningen i ämnet. Samtidigt kan man få en inblick på eventuella

förändringar i de riktlinjer som ges beträffande kunskap inom ämnesområden. Analysmetoden bygger dessutom på att studera innebörden i läroböckers texter för att kunna visa på intressanta iakttagelser som kan bidra till en medvetenhet om vilka värderingar som återfinns i läroböcker och vad som eventuellt behövs för komplettering. ”Läroboksanalyser brukar ge synnerliga intressanta upptäckter, inte minst hur tidsbundna läroböcker är och hur snabbt synen på kunskap förändras, även jämförelse av skolans styrdokument brukar vara intressant för att se hur snabbt värderingar i samhället skiftar” (Stukat 2005: 54). Textanalys metoden lämpar sig bäst på läroböcker som ska analyseras med avseende på innehållet i texten. Det som är tänkvärd i en komparativ undersökning är att titta på motsvarande texter men från olika tider, om det kan finnas förändringar och varför de har skett (Hellspong 2001). Frågor som kan användas i en innehållsanalys är t.ex.:

- Vad skiljer den här texten från de andra?
- Vad är gemensamt och vad är speciellt för var och en?
- Vilka målgrupper riktar de sig till?
- Vilka är huvudämnena och vilka delämnena?

(Hellspong 2001: 78, 80).

Eftersom undersökningen delvis består av att jämföra äldre och nyare kursplaner kan en textanalys vara en relevant redskap för att se hur innehållet i läroböckerna uppfyller målen.

4.1.1 Urval och avgränsning

Syftet med arbetet är att analysera några förekommande läroböcker som används i undervisningen. Studiens material är valt med hänsyn till dess begränsade utbredning och består därför av tre olika bokförlag och fler än en angiven författare. Urvalet innebär dessutom att två läroböcker från varje årtionde som är representativt för min undersökning. Nedan i tabell 1 finns en översikt av de sex utvalda läroböckerna.

Tabell 1. Översikt av de läroböcker som ingår i undersökningen

Lgr 80	Lpo 94
Kursplan Lgr 80	Kursplan 1996/2000
1982 Sparfrämjandet <i>Hemkunskap</i>	1994 Interskol <i>Hemkunskap</i>
1989 Interskol <i>Hemkunskap</i>	2003 Natur och kultur <i>Hem- och konsumentkunskap</i>
1990 Sparfrämjandet <i>Hemkunskap</i>	2008 Interskol <i>Hem- och konsumentkunskap</i>

5. Resultatredovisning

I analysen av materialet har jag jämfört de sex läroböckerna med utgångspunkt i ovan nämnda metod. Fokus är på vad som faktiskt står i texten och hur innehållet redogörs i relation till gällande läroplaners mål. För att ge svar på undersökningen, utgår analysen ifrån tre rubriker. Första avsnittet omfattar en jämförelse mellan de tre böckerna som är under Lgr 80 med respektive kursplan. Under nästa del studeras läroböckerna utgivna under Lpo 94 med varandra och med dess kursplan. Till sist vill jag synliggöra de eventuella förändringar som har förekommit i böckerna över tid.

5.1 Textanalys av hemkunskapsböcker som är under Lgr 80

De tre läroböcker som studerats har trots sina olikheter i design och struktur ett stoff som liknar varandra. I samtliga böcker behandlas ämnet konsumentekonomi i kapitel 2 efter avsnittet hemmet, familj och samlevnad. Ämnets olika delar diskuteras kortfattat i 20 sidor med varierande uppdelning. I boken från 1982 börjar konsumentekonomi med en inledning av våra tillgångar och behov. Boken från 1989 inleder avsnitten med ekonomiskplanering och den tredje boken från 1990 diskuterar först frågor kring konsument och konsumtionsvanor.

Hålla ordning på pengarna

Som tidigare nämnts syftar undervisningen i konsumentekonomi till att eleven skall kunna hushålla med resurser och hantera sin ekonomi, samt att eleven skall kunna använda sig av konsumentinformation och bli medveten om sina skyldigheter och rättigheter som konsument. Således förekommer korta förklaringar om olika typer av köp och betalningsregler och lagar och dessutom olika varianter av sparformer i de tre undersökta läroböckerna. Språket som används i läromedlen kan sammanfattas som faktainnehåll och riktar sig till en yngre målgrupp. Som redan nämnt är ett av målen med undervisning i konsumentekonomi att eleven ska kunna planera sin ekonomi, beräkna och jämföra kostnader (Lgr 80)

I böckerna från 1989 och 1990 inleds avsnitten med **ekonomisk planering** och en kort förklaring av orden ekonomi och hushållning. Det framkommer under rubriken **Budget** ett tydligt exempel på budgetering i form av en tabellberäkning. Tabellen visar en sammanställning av kostnader för t.ex. resor, mat, kläder, skor och mm för en viss period. Det som är intressant är att det görs även en jämförelse mellan pojkar och flickors hushållning. I båda böckerna skissas ett förslag på en enkel kassabok för att visa hur man kan ha koll på pengarna genom att beräkna sina inkomster och utgifter. I boken från 1982 föreslås också att vi måste planera köpet efter våra tillgångar, däremot finns inte en klar instruktion på hur man gör en plan för hushållning och budgetering. Det står att om man vill ha hjälp med att göra en budget kan man vända sig till antingen "Sparbankernas kassabok för ungdom" eller till Kommunens konsumentvägledare för budgetrådgivning. Boken från 1990 ger till och med förslag på hur ungdomar som bor hemma och har börjat förvärvsarbete delar månadsutgifterna med familjen.

Betala & Låna

Angående **betalningsformer** skrivs i den äldsta boken kort om kontant och kreditköp. Där skrivs om nackdelar med kredithandel, t.ex. kunden betalar ränta beroende på kredittiden, beloppet, räntesatsen och vilken typ av ränta som används. Boken tillägger även bankkredit, när man lånar pengar i bank. Vidare beskrivs köp på avbetalning, låneköp och kontokrediter. I nästa bok från 1989 förklaras under rubriken "Låna" en punkt som ungbonus, för ungdomar mellan 16-25 år. Efter tre års sparande finns möjligheten för ungdomar att få låna tre gånger på det sparade beloppet. Medlemslån är ett lån som banker erbjuder för medlemmar i fackföreningar. Personlån får man om man har sparkonto i banken och tillsist skriver boken om lönekontokredit, att man får kredit på pengarna som finns på kontot.

I stycket under rubriken **Köp** nämns tre olika betalningsformer det vill säga förskottsbetalning, kontant och kreditbetalning. På tre sidor förklarar boken de olika betalningsformer utförligt med goda råd och tips. Det finns några förslag till att samtala kring kontant och kreditköp. Det finns till och med ett inkassoexempel som visar hur skulden snabbt växer med inkassoavgiften och dröjsmålsräntan. I samma bok anvisas andra betalningssätt som sker via bank och postgiro. Under rubriker som post och bankservice finns

detaljerade anvisningar med bifogande bilder för dessa betalningsformer. Boken från år 1990 skriver också om olika betalningsformer under rubriken ”Handskas med pengar”. Betalning via bank och postgiro behandlas också i denna bok. Med hjälp av en tabell får läsaren syn på en översikt på kredit och låneformer. I tabellen finns en kort beskrivning av villkor för varje kreditform med respektive andel ränta i procent.

Spara

Beträffande **sparformer** förekommer i första boken tre olika kontoformer för sparande, vilka är sparbankskonto, sparkonto och kapitalkonto. Ytterligare skriver boken om lönsparande, vinstsparkonto, skattesparande, sparkonto och bosparande. Under titeln ”Spara” står i boken från år 1989 om banksparande, obligationssparande och aktiesparande. Förutom vanliga sparkonton nämns andra former av banksparande beroende på sparmål. Ungbonus, allemanssparande och fonder och vinstsparkonto är exemplen på banksparande. Det diskuteras samma sparformer i boken från 1990 med ett tillägg som bosparande som fungerar som sparkonto, det vill säga spara först och låna sedan. I boken finns två tabeller som visar en översikt av olika betal- och sparformer i angiven ordning. Området försäkringar i form av hemförsäkring, fordonsförsäkring och reseförsäkring resoneras endast i boken från år 1989.

De målsättningar som anges i kursplanen beträffande konsumentkunskap betonar att eleverna skall kunna bedöma och använda konsumentinformation, marknadsföringens mål, metoder och olika åsikter om hur behov skapas (Lgr 80).

Konsumentvägledning

Alla böckerna har ett stycke som förklarar termen **konsument och konsumtion** kortfattat men ändå förstäligt. I samtliga böcker presenteras köpbehovet i form av ett cirkeldiagram. I diagrammen fördelas kostnaderna i förhållande till förbrukning i procent. Bilderna visar klart och tydligt hur den privata konsumtionen fördelas och prioriteras. Texterna kring konsumentinformation beskriver böckerna om regler och lagar som är väsentliga för oss konsumenter att veta. Böckerna från åren 1982 och 1990 presenterar de sex olika institutionerna som hjälper konsumenten med angivet namn, adress och telefon nummer. På sidan 38 i båda böckerna under rubriken *Vem hjälper konsumenten* nämns de institutionerna i två sidor med en färgad bakgrund. Boken från år 1989 upplyser konsumenterna att vända sig till en central myndighet som konsumentverket - KOV, eller till den kommunala konsumentverksamheten och fackliga organisationer.

Reklam och marknadsföring

Kunskapen om konsumenten och de faktorer som påverkar konsumtionen upplyses i alla tre böckerna. Det förklaras konsumtionsbehov och önskemål som styrs av olika grundläggande faktorer såsom sociala, kulturella och personliga. Till detta räknas, vårt behov och attityder, vår omgivning, idoler, kamrater och olika slags av marknadsföring bland annat **reklam**. Den centrala frågan är, hur kunderna påverkas av det marknadsföringsstimuli som företaget använder. Boken från 1982 skriver i punktform och kortfattat reklamens uppgift och annonsens regler. Andra boken från 1989 upplyser i tre sidor om de olika varianter av reklam som används för att övertyga köparen. Där tas även upp marknadsföringens mål och dess fördelar och nackdelar. Dessutom finns tre olika förslag på övningar som lärare kan använda i sin undervisning. En övning handlar om att besöka en livsmedelsbutik för att eleverna få syn på vilka strategier butiker använder för försäljning av varor. Det finns till och med en ritning på hur företagen lockar runt kunderna i butiken. Där står ytterligare två övningar som förslag till att samtala om kring annonser och olika reklammedia. Den senare boken från 1990

informerar i en sida kort om reklam och dess uppgifter och regler. I samma sida skrivs i sidfoten, om man vill veta mer om reklam kan man vända sig till konsumentverket.

Bland riktlinjerna i kursplanen tecknas om konsumenternas rättigheter och skyldigheter. Konsumenträttsliga lagar, samhällets stöd och hjälp till konsumenter (Lgr 80).

Lagar och regler

I samtliga texter under rubriken konsument skrivs om vilka **lagar och bestämmelser** som **stödjer och skyddar** konsumenter. I den äldre boken skrivs om flera lagar, vilka bland annat är, lagar för omyndiga, avtalslagen, köplagen, konsumentköplagen, konsumentkreditlagen, hemförsäljningslagen (Ångerveckan). Där upplyses också om de bestämmelserna som rör konsumenter i form av garanti, öppet köp, bytesrätt och reklamation. Varje punkt förutom konsumentkreditlagen tolkas och förklaras kort men ändå innehållet är utförligt. Under rubriken konsumentköplagen står en mening att konsumentköplagen gäller också vid kreditköp, men under rubriken köpa och betala förklarades konsumentkreditlagen. I den senare boken från år 1989 finns samma lagar och bestämmelse skrivna. Dessutom skrivs om den nya konsumentköplagen som trädde i kraft 1 januari 1991. Där tolkas att den nya lagen stärker konsumentskyddet och innehåller viktiga rättigheter till konsumentens fördel. Dessutom står i samma bok att den 1 januari 1993 fick vi en ny konsumentkreditlag. Lagen innehåller regler som ger skydd vid kreditköp och vid lån från bank eller finansbolag, samt kontoköp och avbetalningsköp. Även konsumenttjänstlagen upplyses i den boken, vilket ger konsumenter skydd för vissa tjänster, t.ex. servicetjänster och reparationer. I den tredje boken nämns och klargörs samma lagar och regler vid köp av varor och tjänster. Där förklaras även att konsumenterna kan vända sig till kommunens konsumentvägledare för mer information och hjälp. Böckerna innehåller även bilder som ett komplement till tolkning av vissa texter.

Vidare skrivs för ämnet konsumentekonomi om hushållens ansvar för miljön vid användning av olika produkter och metoder i hushållsarbetet och hushållning med resurser och råvaror (Lgr 80).

Tillgångar i världen

I den äldsta boken beskrivs under rubriken ”**Slöseri med tillgångar**” att överkonsumtion i länderna är det största hotet mot jordens naturtillgångar. Texten påpekar på att vi konsumerar mer än vad vi egentligen behöver. Med hjälp av bilder förklaras tydligt fördelningen mellan världens befolkning av jordens tillgångar. Där rekommenderas bland annat att minska på energi- konsumtionen och konsumtionen av onödiga varor. I nästa bok skrivs väldigt kort om konsumtionsansvar och hushållning. Med hjälp av två bilder förmanas konsumenterna att konsumera mindre. Första bilden visar en välklädd kvinna som har shoppat och bär några presentkartonger. Under bilden skrivs att ”Vi behöver massor av varor”. Bredvid är en bild på en fattig familj med sönderslitna kläder. Under bilden står ”- medan miljontals barn i utvecklingsländerna bara behöver ett mål om dagen”. Även i sista boken talas kort om konsumtionsvanor och mänskliga behov och våra tillgångar. Där påpekas hur överkonsumtionen påverkar miljön runt omkring oss, och vad vi kan göra tillsammans för en bättre miljö. Det finns också upplysningar för medlemskap i Fältbiologerna som är en fristående ungdomsförening till svenska naturskyddsföreningen.

Sammanfattningsvis kan konstateras att det inte var särskilt stora skillnader, gällande innehållet i de tre läromedlen. En anledning till att resultatet skiftade så lite kan vara det begränsade ämnesområdet som behandlas i samtliga böcker. I relation till kursplanens riktlinjer presenterar de samtliga läroböckerna de väsentliga grundtankarna inom

ämnesområden. Nedan redovisas samman olika koncept som behandlas under avsnittet ”Konsumentekonomi” i de tre undersökta hemkunskapsböckerna.

Inledning:

1982: s. 27 *Tillgångar i världen, Människans tillgångar och behov, Varor och tjänster, Vi är konsumenter*

1989: s. 24 *Ekonomisk planering, konsumtion och behov, Konsumtions ansvar och hushållning*

1990: s. 24 *Vi är konsumenter, Konsumtionsvanor, Våra behov och önskemål, Hålla ordning på pengarna*

Spara:

1982: *Sparformer, Olika kontoformer, Lönsparandet, Vinstsparkonto, Skattsparandet, Sparlån, Bosparande*

1989: *Banksparande, Obligationssparande, Aktiesparande*

1990: *Vinstsparande, Allemanssparande, Sparlån, Bosparande, Sparkonto, Eget bankkonto*

Betala & Låna

1982: *Kontant, Kredit, Avbetalning, Låneköp, Kontokrediter*

1989: *Köpa, Kreditköp, Avbetalningsköp, Låneköp, Kontokort, Betalkort, Check, Bank och postgiro, Ungbonus, Personlån, Lönekontokredit, Medlemslån*

1990: *Bankkort, Check, Postanvisning, Kontokort, Bank och postgiro, Postförskott, Avbetalning, Medlemslån, Sparlån, Banklönekredit, Kreditkort*

Lagar och regler

1982: *Lagar för omyndiga, Avtalslagen, Köplagen, Konsumentköplagen, Konsumentkreditlagen, Hemförsäljningslagen, Garant, Öppet köp, Bytesrätt, Reklamation*

1989: *Konsumentköplagen, konsumentkreditlagen, Konsumenttjänstlagen, Hemförsäljningslagen, Öppet köp, Bytesrätt*

1990: *Avtalsvillkorslagen, Hemförsäljningslagen, Konsumentkreditlagen, Konsumentköplagen, Konsumenttjänstlagen, Marknadsföringslagen, Bytesrätt, Öppet köp*

Reklam

1982: *Reklamens uppgift och dess påverkan, Regler för reklam*

1989: *Olika reklammedia, Marknadsföringslagen, Reklamens tvivelaktiga budskap, Butiksreklam*

1990: *Reklamens uppgifter, Reklam kostar pengar, Regler för reklam*

Institutioner som hjälper konsumenter

1982: *Kommunal konsumentvägledning, Hemkonsulenterna, Konsumentverket, Allmänna reklamationsnämnden, Statens pris- och kartellnämnden, Statens livsmedelsverk, Socialstyrelsen*

1989: *Konsumentverket, Kommunala konsumentverket, Frivilliga organisationer, Fackliga organisationer*

1990: *Allmänna reklamationsnämnden, Kommunal konsumentvägledning, Konsumentverket, Socialstyrelsen, Statens livsmedelsverk, Statens pris- och konkurrensverk*

5.2 Textanalys av hemkunskapsböcker som är under Lpo 94

De tre läroböcker som har granskats är skrivna utifrån två kursplaner 1996 och 2000. I samband med införandet av nya kursplaner har konsumentaspekterna fått en kraftigare

ställning än tidigare. Avsnitten konsumentekonomi behandlas i samtliga böcker på ca 30 sidor, vilket visar en klar tendens på utvecklingen av ämneskaraktär. De analyserade läromedlen är till stor del homogena. De har många likheter vad gäller språk och innehåll, men även en del olikheter i layout och struktur. Språket som används i läroböckerna kan sammanfattas som faktatext med innehåll av en del fackuttryck. Benämningar som är svåra förklaras vid sidan av texterna för att klargöra och på ett enklare sätt förmedla kunskap som är besvärlig att förstå. I kursplanen som verkar för dessa läroböcker skall ämnet presenteras på ett mångsidigt sätt med hänsyn till miljömässiga och ekonomiska avseenden. Detta ses som en viktig uppmaning till författarna att uppmärksamma eleverna på hur man som konsument kan göra en insats för miljö. Av denna anledning läggs större synpunkt på miljön i de senaste läroböckerna. Ytterligare omarbetningar som följer samhällsutvecklingen och förekommande av tekniska medel kännetecknas i de senaste texterna.

I enlighet med strävans mål för ämnet skall eleverna kunna planera sin ekonomi utifrån egna och hushållets resurser, känna till sina rättigheter och skyldigheter som konsument, samt kunna söka, värdera och praktiskt använda sig av konsumentinformation (Lpo 94).

Hålla ordning på sin ekonomi

För att få förståelse för konsumentekonomi förklaras orden **konsument** och **konsumention** i början av avsnittet Konsumentekonomi. Med samma upplägg som tidigare undersökta läroböckerna diskuteras begreppen **budget** och **kassabok** som två viktiga hjälpmedel för att få ordning på ekonomin. I varje bok finns två ritade tabeller, som är exempel på hur man gör en budget eller en kassabok. Frågor rörande ekonomisk planering resoneras på ett likvärdigt sätt i de tre analyserade materialen. Där betonas att i budget bör ett visst sparande ingå.

Spara

Under titeln ”**Spara**” nämns olika typer av banksparande, aktier och premieobligationer. I det nyaste förlaget delas samtliga sparformer i tre olika kategorier, Buffertspara, Målspara och Trygghetsspara.

Betala & låna

Nästa titel handlar om olika **betalsätt**, förskottsbetalning, kontant betalning och kreditbetalning. Böckerna har en liknande textinnehåll men olika utformning för förklaringen av de olika betalformerna. Boken från 2008 har dessutom bilder på fem olika betalkort som nu för tiden används inom handeln. I texterna finns även information om **lån**, **kreditbetalning** och vanliga kreditformer. Det ges goda råd vid kreditköp för att undvika att hamna i skuldfälla. I de två senaste läroböckerna kan man läsa om kronofogdemyndigheten som har till uppgift att göra en betalningsplan och se till att skulden blir betald. Bredvid texterna visas hur skulden stegvis blir snabbt stor om man inte betalar. Till exempel:

Skuld 1000:- → Kravbrev + 50:- → Inkassoföretag + 160:- → Kronofogden + 640:- → Utmätning + 500:- = 2350:-

Det skrivs även i samtliga textmaterial om skuldsaneringslagen som ger den skuldsatte möjlighet till nedskrivning eller avskrivning av sina skulder. Kravet för skuldsanering är hårdare och det är hos Kronofogden som man ansöker om skuldsanering.

Försäkringar

I boken från år 1994 nämns inom området **försäkringar** några vanliga försäkringar så som hemförsäkring, fordonsförsäkring och reseförsäkring. Några andra försäkringar tillkommer i

nästa bok, vilka är olycksfallsförsäkring och sjukförsäkring. Förutom de benämnda försäkringar tilläggs i den senaste boken några försäkringar som allriskförsäkring, mopedförsäkring, barnförsäkring, villahemförsäkring och husdjurförsäkring. Dessutom rekommenderas att vända sig till Konsumenternas försäkringsbyrå för vidare information för villkor och priser. Internetadress finns angiven för vidare upplysning.

Konsumentvägledning

I böckerna från år 2001 och 2008 finns några elevuppgifter som diskussionsunderlag för att nå en djupare förståelse för ekonomisk planering. Texterna framställer **konsument - information** med upplysning genom olika samhällsorgan, då är konsumentverket en central myndighet för konsumentfrågor. Andra myndigheter som stödjer konsumenterna nämns i samtliga tre böcker, vilka är den kommunala konsumentverksamheten, frivilliga fackliga organisationer, konsumenternas försäkringsbyrå och konsumenternas bankbyrå. I den senaste boken tilläggs även konsumenternas tele- och Internetbyrå och konsumenternas elrådgivningsbyrå. Bland myndigheterna finns även Konsument Europa som tillhör konsumentverket men ingår i nätverket European Consumer Center- ECC. Konsument Europa ger råd och stödjer kunderna vid handel över gränserna men inom EU. Under varje organ skrivs dess Internetadress i den senaste läroboken. I alla tre böckerna tipsas att eleverna kan besöka kommunens konsumentvägledare för upplysning om konsumentfrågor och enskilda tvister.

Lagar och regler

Även författarna till analyserade avsnittet **Konsumentlagar** nämner och beskriver de viktigaste lagarna som skyddar kunden vid köp av en vara för privat bruk av en näringsidkare. Det som är nytt och poängteras i senaste boken är Paketreselagen, vilket ger resenärerna skydd på charterresa och innefattar hälsobestämmelser, pass- och visumbestämmelser, transportförsäkringar och hur kan anhöriga komma i kontakt med dig om du är under 18 år. Begreppen bytesrätt, öppet köp och returrätt definieras och diskuteras i läroböckerna. Vid reklamation av varor eller tjänster namnges i texterna två myndigheter som stödjer kunderna. Dessa är Kommunens konsumentvägledare, Allmänna reklamationsnämnden (ARN) och Domstol som hjälper konsumenten att få rättelse. Som redan påpekats finns även länkadresser till de myndigheterna i den nya läroboken. I de tre läroböckerna efter delen "Att reklamera en vara eller tjänst" finns några vardagsrelaterade elevuppgifter som är realistiska för eleverna och kan tillämpas i relevanta sammanhang. Alltså uppgifter som exempelvis handlar om situationer eller händelser som skulle kunna förekomma i elevens vardag. Gällande **konsumenternas rättigheter** informerar böckerna om rättigheter som bytesrätt, returrätt och öppet köp. Varje punkt förklaras kort men ändå begripligt. Som tillägg skrivs om nödvändiga företeelserna som är viktigt att veta vid köp av varor eller tjänster.

Ett antal mål för undervisningen i konsumentekonomi räknas upp i kursplanerna. I uppnåendemålen för skolår fem framhålls i kursplanerna att eleven vid genomförandet av olika uppgifter i hushållet kunna jämföra priser och uppfatta skillnader mellan information och reklam (Lpo 94)

Reklam och marknadsföring

I alla tre böcker visas hur vår privata konsumtion fördelar sig på olika utgifter. Det framgår från ett cirkeldiagram att utgifterna för bostad och livsmedel är allra störst och tar en stor del av inkomster. Det förslås bland annat att man ska vara en förnuftig konsument genom att göra ekonomiska och **planerade inköp**. Som följd av de mänskliga behoven och konsumtion diskuteras marknadsföring i de samtliga böckerna och dess påverkan på konsumenterna.

Reklam ses som en av de viktiga marknadsföringsstrategier som företagen använder för försäljning av produkter och tjänster. Begreppen förklaras vid sidan och det finns även bilder på olika typer av reklam. En omfattande upplysning ges gällande butiksreklam som lockar till impulsköp. Till skillnad från de två läroböckerna skrivs i den senaste boken om reklam för miljövänliga produkter som har mindre skadligt effekt på miljön. Vidare beskriver texterna postorderköp som ett enkelt och populärt sätt för varuhandel. I de två senaste böckerna från år 2001 och 2008 tilläggs även Internethandel som lockar kunderna till att handla utanför gränserna. Följaktligen nämns regler och rutiner som ska gälla för distansköp samt lagar som avses för handel inom EU länderna. Under varje stycke finns några elevuppgifter som kan praktiseras för att klargöra och på ett enklare sätt förmedla kunskap som är komplicerade att förstå.

I uppnåendemålen för skolår nio skall eleven kunna planera, tillaga, arrangera och värdera måltider med hänsyn till ekonomi, hälsa, miljö och etiska värden (Lpo 94).

Globalkonsumtion

Böckerna redogör under titeln **Globalt konsumtionsansvar** att individens vardagsliv praktiskt taget berörs av varandra på olika sätt över hela klotet. Gemensamt i texterna påpekas att vi konsumerar mer än vi behöver, och det sker på bekostnad av andra länder och andra människor. I de två böckerna från 1994 och 2001 finns ett separat kapitel med rubriken ”Resurshushållning”. Detta kommer innan konsumentekonomi delen och behandlar frågor kring miljövänliga produkter och miljösymboler. I den nya boken korrigeras rubriken till ”Hållbar utveckling” och hanterar liknande aspekter. Citaten nedan har tagits från boken år 2001 under texten Globalt Konsumtionsansvar.

Vi och de – vi äter biff, de äter ris. När en växande världsbefolkning kräver sin rätt att leva lika gott som vi, tyder mycket på att jorden inte räcker till. Vi måste därför ifrågasätta inte bara befolkningsexplosionen utan även vår konsumtionsexplosion (Ur lagom är bäst Naturskyddsföreningen)

Innehållet i de tre undersökta läroböckerna är likartade och de är konstruerade på samma sätt. Beträffande ämnets område och kursplanernas riktlinjer motsvarar texterna de mål och kriterierna som är uppsatta för undervisningen. Här presenteras de begrepp som behandlas i den ”Konsumentekonomi” i de tre analyserade böckerna.

Inledning

1994: s.132 Vad är konsumentekonomi, Att ordna sin ekonomi, Ekonomisk planering

2001: s.107 Vad är konsumentekonomi, Konsumtion, Hålla ordning på sin ekonomi, Planera din ekonomi

2008: s.100 Vad är konsumentekonomi, Konsumtion, Håll koll på din ekonomi

Spara

1994: Bank och olika bankkonton, Ungbonus, Allemanssparandet, Vinstsparkonto, Pensionssparande, Aktier, Premieobligationer

2001: Vanliga sparkonton, Pensionssparandet, Aktier, Aktiefonder, Obligationer

2008: Bankkonto, Sparkonto, Buffertspara, Målspara, Trygghetsspara

Betala & Låna

1994: Förskottsbetalning, Kontantbetalning, Betalkort, Check, Kreditbetalning, Vanliga kreditformer, Banklån, Hypotekslån, Avbetalningsköp, Låneköp, Leasing och hyresavtal

2001: Olika typer av plastkort, betalkort, bankkort, Kreditkort, Kontantkort/Cashkort, Internet, giro, Check

2008: Plastkort, Automatkort, Bankkort, Betalkort, Kreditkort, Lönekontokredit, Medlemslån, Banklån med säkerhet

Lagar och regler

1994: Konsumentskydd, Konsumentköplagen, Konsumentkreditlagen, Konsumenttjänstlagen, Konsumentförsäkringslagen, Hemförsäljningslagen, Öppet köp, Bytesrätt

2001: Avtalsvillkorslagen, Distansavtalslagen, Konsumentförsäkringslagen, Konsumentkreditlagen, Konsumentköplagen, Konsumenttjänstlagen, Prisinformationslagen, Produktsäkerhetslagen, Marknadsföringslagen, Öppet köp, Bytesrätt

2008: Konsumentköplagen, Distans och hemförsäljningslagen, Konsumenttjänstlagen, Prisinformationslagen, Avtalsvillkorslagen, Marknadsföringslagen, Paketreselagen, Konsumentkreditlagen, Produktsäkerhetslagen, Öppet köp, Bytesrätt

Reklam

1994: Reklam- lockar till köp, Marknadsföring, Marknadsföringslagen, Butiksreklam

2001: Reklam och dess påverkan, Butiksreklam, Marknadsföringslagen

2008: Reklam och miljö, Butiksreklam, Reklams påverkan, Reklam lockar till köp, Marknadsföringslagen

Institutioner som hjälper konsumenter

1994: Konsumentverket, Kommunal konsumentverksamhet, Konsumenternas Försäkringsbyrå, Konsumenternas bankbyrå, Frivilliga organisationer

2001: Konsumentverket, Den kommunala konsumentverksamheten, Konsumenternas Försäkringsbyrå, Konsumenternas bankbyrå

2008: Konsumentverket, Den kommunala konsumentverksamheten, Sveriges Konsumentråd, Konsumenternas Bank och Finansbyrå, Konsumenternas Försäkringsbyrå, Konsumenternas tele- och Internetbyrå, Konsumenternas elrådgivningsbyrå

6. Resultatdiskussion

Här diskuteras de resultat som framkommit i denna uppsats. Diskussionen baseras på undersökningens syfte, frågeställningar och uppsatsens teoretiska bakgrund. Denna studie har haft fokus på att undersöka eventuella skillnader och likheter i innehållet mellan de utvalda läroböckerna i relation till läroplanernas riktlinjer och mål. Resultatet visar att texterna i läroböckerna motsvarar de målsättningar som finns angivna i styrdokument för ämnet. Trots att det skiljer nästan 30 år mellan böckernas utgivande har innehållet en likartad framställning. Anmärkningsvärt har författarna använt samma strategier för att beskriva ämnets övergripande innebörd. I samtliga undersökta läroböcker lyfts begreppet konsumtion fram i avseende att stödja eleverna i att bli medvetna konsumenter. Privatekonomi och hushållsekonomi diskuteras i relation till samhällsekonomi och samhällsstrukturen. Det framgår av texterna att samhället har förändrats och utvecklats genom historien och även

konsumtion av varor och tjänster fått andra aspekter. Författarna försöker att ge en komplex bild på ämnet konsumentkunskap, då konsumtion är en övergripande fråga. Enligt styrdokumenterna skall denna helhetssyn behandlas i undervisningen. Eftersom kursplanerna inte är detaljrika kan innehållet tolkas förhållandevis fritt av författarna med avseende på uppnående målen. Dessa kortfattade texthandlingar har under olika perioder varit mycket styrande beträffande vad som ska ingå i undervisningen och anger allmänna utbildningsmål (Skolverket 1996). Självfallet är det upp till varje lärare att bestämma vilket material som skall användas och hur målen skall uppnås.

Utifrån styrdokumentens kriterier skall ämnet hemkunskap/hem- och konsumentkunskap belysa olika aspekter (Lgr 80, Lpo 94). Enligt kursplanerna skall ämnet presenteras på ett öppet och mångsidigt sätt och att skolan bör sträva efter att eleverna utvecklar kunskap om våra vardagliga handlingar. Detta bygger på praktiska och teoretiska kunskaper av definition för mat och hälsa och konsumentfrågor. Beträffande nya läroplanen, är mål och riktlinjer som skall präglade skolarbete konstanta. Ämnet bytte namn år 2000 (Skolverket 2000) från hemkunskap till hem- och konsumentkunskap. Motivet var att mer fokus skall läggas på undervisning i konsumentkunskap, vilket fortfarande inte är påtagligt i de senaste läromedlen. En något svag utveckling har observerats i de senaste böckerna. Ur ett historiskt perspektiv med hänseende till samhällsutvecklingen behandlas konsumentkunskap med hänsyn till internationell handel och globalisering. Definitionen globalkonsumtionsansvar och hållbar utveckling har fått mer utrymme inom området konsumentekonomi. Den senaste kursplanen markerar särskilt konsumtionsfrågor i relation till miljö utifrån globalt perspektiv och resurshushållning och hälsa blir nu den röda tråden inom ämnet (Skolverket 2000).

Här är det viktigt att fundera över vilken betydelse konsumentekonomi har i relation till styrdokumenterna. I de målstyrda kursplanerna finns det skrifter som mycket väl skulle kunna innefatta undervisningen i hem- och konsumentkunskap om bara mat och hälsa. Frågan är hur det ser ut i verkligheten i de konkreta undervisningsmomenten.

Tyvärr är det alltför ofta så i dagens grundskola och även i gymnasieskola, att undervisningen i konsumentekonomi inte är så omfattande som den borde vara. Detta är allvarligt med alla de ekonomiska fällor som lån, avbetalningsköp och kontokort kan bli (Sveriges Riksdag 1999 Motion Ub: 208).

Det är intressant att undervisning i hem- och konsumentkunskaps inte har kunnat förmedla kunskapen om vad stoffet egentligen innebär. Av studien framgår också att ämnet har lägst antal undervisningstimmar, vilket begränsar arbetet att ge en helhetssyn på ämnet.

I Lpo 94 beskrivs lärandet som ett aktivt samspel mellan skolan, elever och samhället. ”Skolan skall ansvara för att eleverna inhämtar och utvecklar kunskaper som är nödvändiga för varje individ och samhällsmedlem” (Utbildningsdepartement 1994 : 15).

Faktumet är att vi lever i ett samhälle där barns mediekonsumtion diskuteras i allt större sammanhang. Idag har unga konsumenter möjligheter att handla utan att ha pengar och välja fritt av ett varierande utbud från företaget. Det är genom fria valet som det övervägande idealet som ungdomar skaffar sig en identitet (Hjort 2004). De oförutsägbara önskingar som utgör målet och så fort man får det man eftersträfvade önskas det något nytt. Enligt sociologen Zygmunt Bauman, genom dessa ständiga nya konsumtionsönskingar som konsumtions - samhälle kvarstår (Bauman, 1998).

Tidigare studie som gjordes av Jenny Olsson (2009) visar att kopplingen mellan identitet och konsumtion saknas i konsumentkunskapsundervisningen. Studien handlar om "Lärares tankar kring konsumentkunskapsundervisning" och bygger på intervjuer med sex utbildade lärare. Samtliga tillfrågade lärare uttalar att det är rimligt att lägga mer tid åt undervisningen i ämnet hem- och konsumentkunskap för att hinna bearbeta ämnets olika områden. Resultatet även visar att lärarna i större utsträckning använder läroboken som huvudkomponent i undervisningen. Det som är intressant att flera av de intervjuade lärarna upplever att ämnets namnbyte till Hem- och konsumentkunskap har ökat ämnets status (Olsson 2009).

7. Slutdiskussion

Denna studies fokus ligger på att se över de styrdokument som ligger till grund för styrning av skolans arbete. Lärobok som styrs av samma styrdokument har varit ett hjälpmedel för undervisningen och blivit en viktig komponent i fostran av eleverna. Tidigare resoneras att detaljrika kursplaner klargör vilka kunskaper eleverna bör lära sig. Fördelen är att specificerade målsättningar stödjer läraren att bestämma passande material och arbetsmetod för sin undervisning. Samtidigt erbjuder den snabba samhällsutvecklingen nya möjligheter och förutsättningar. I samma takt måste kunskapen förnyas, således detaljerna i innehållet och mål i kursplanerna måste förändras och redigeras efter en kort tid. Detta kan vara en nackdel att göra kursplanerna mer detaljrika.

Förslag till vidare studier

En annan variant av vidareutveckling av denna studie skulle kunna vara att analysera textinnehållet i samtliga kapitel i Hemkunskap/Hem- och konsumentkunskap böckerna för få en helhetsbild av ämnets breda innebörd. Det kan vara intressant att åskådliggöra de eventuella förändringarna som har skett genom åren i förhållande till styrdokumentens riktlinjer. Läroboken har alltid haft en betydande roll i utbildning. Genom utveckling av samhället och synen på lärande har lärare ett uppdrag att anpassa undervisningen efter elevernas behov, erfarenheter och förutsättningar. Därför är det viktigt för lärare att granska och utvärdera materialet för sin kunskapsförmedling.

8.Referenser och referenslista

Aléx, Peder (2003). *Konsumera rätt – ett svenskt ideal: behov, hushållning och konsumtion*. Lund: Studentlitteratur.

Bauman, Zygmunt (1998). *Arbete, Konsumtion och den nya fattigdomen*. Göteborg: Daidalos

Bergström, Göran och Boréus, Kristine (2005). *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Carle, Jan & Sjöstrand, per (1995). *Från diskotek till hypotek: Ungdomars ekonomi och konsumtion*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Dewey, John (1916/1999). *Demokrati och utbildning*. Göteborg: Daidalos

Englund, Boel (1999). *Lärobokskunskap, styrning och elevinflyttande*. Pedagogisk forskning i Sverige, 4,327-348.

Giddens, Antony (2003). *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur

Hedelin, Astrid, Olofsson, Margaretha, Arvidsson, Kenneth, hallborg, Gunilla (1989). *Hemkunskap*. Malmö, Interskol

Hedelin, Astrid, Olofsson, Margaretha (1994). *Hemkunskap*. Malmö, Interskol

Hedelin, Astrid, Olofsson, Margaretha (2001). *Hem- och konsumentkunskap*. Malmö, Interskol

Hedelin, Astrid, Olofsson, Margaretha, Sjöholm, Eva, Arvidsson, Kenneth (2008). *Hem- och konsumentkunskap*. Malmö, Interskol

Hellspång, Lennart (2001). *Metoder för brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Hjort, Torbjörn (2004). *Nödvändighetens pris. Konsumtion och knapphet bland barnfamiljer*. Lund: Lunds Universitet. Socialhögskolan

Hjälmeskog, Karin (2004). *Democracy begins at home. Utbildning om och för hemmet som medborgarfostran*. Uppsala: Uppsala University Library.

Holm, Anita, Nilsson, Marta, Rydén, Marianne (1982). *Hemkunskap*. Kungsbacka, Sparfrämjandet

Holm, Anita, Plantin, Barbro (1990). *Hemkunskap för högstadiet*. Falköping, Sparfrämjandet

Johansson, Barbro (2005). *Barn i konsumtionssamhället*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag.

- Kronofogden (2009-05-05). Kronofogden. Retrieved 2009-10-11 Från www.kronofogden.se
- Nationalencyklopedin (2009). www.ne.se (Hämtad 2009-12-16).
- Olsson, Jenny (2009). *Lärares tankar kring konsumentkunskapsundervisning*. Uppsats, Rapport nr: HT-09-2820-04
- Selander, Staffan (2005). *Lärobokskunskap*. Lund: Studentlitteratur
- Skolöverstyrelsen (1980). *Läroplan för grundskolan. Allmän del Lgr 80*. Stockholm Liber.
- Skolverket (1992). *Den nationella utvärderingen av grundskolan (NU-92): Hemkunskap huvudrapport*. Stockholm: Skolverket: Liber distribution.
- Skolverket (1993). *Den nationella utvärderingen av grundskolan våren 1992. Hemkunskap: kost, arbetsprocessen, konsumentekonomi, uppföljning*. Stockholm: Statens skolverk: Liber distribution.
- Skolverket (1996). *Grundskolan kursplaner och betygskriterier*. Stockholm: Fritzes
- Skolverket (2000). *Grundskolan kursplaner och betygskriterier*. Stockholm: Fritzes.
- Skolverket (2005). *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003 (NU-03): Hem- och konsumentkunskap*. Rapport nr 253. Stockholm: Fritzes.
- Stukat, Stefan (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur
- Sveriges Riksdag (1999). Motion 1991/92: UB 208. *Samarbetet mellan kronofogde myndigheten och i skolan i konsumentekonomi*. www.riksdagen.se
- Sveriges Riksdag (2009). Motion 2009/10:UB 204. *Konsumentekonomi som obligatorium i gymnasieskolan*. www.riksdagen.se
- Utbildningsdepartement (1994). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritids- hemmet, Lpo94*. Skolverket: Fritzes.
- Vilby, Knud (2001). *Den globala resan: marginalisering och miljöhot*. Lund: Studentlitteratur.
- Åbacka, Gun (2008). *Att lära för livet hemma och i skolan: elevers uppfattningar av kost och hälsa, konsumtion och privatekonomi samt hushåll och miljö*. Åbo: Åbo akademins förlag.